

Сторожук І.О.

аспірант,

Науковий керівник: Вєдєрніков Ю.А.

кандидат юридичних наук (доктор філософії, PhD),

Університет сучасних знань, м. Київ

ЗРАЗКОВА СПРАВА: НОВА ПАРАДИГМА УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Як передбачено Конституцією, в Україні визнається та діє принцип верховенства права, а права і свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Реалізація цього принципу неможлива без ефективного судового захисту прав, свобод та інтересів особи. Саме необхідність створення ефективних механізмів судового захисту зумовила оновлення процесуальних норм та стала підставою для прийняття Закону України від 03.10.2017 № 2147 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». На наш погляд, цей закон не просто змінив редакцію процесуальних кодексів, а став позитивним імпульсом для дієвого подолання численних колізій та прогалин у законодавстві, які, з часом стали справжньою загрозою ефективному захисту прав, свобод та інтересів громадян.

Ідея запровадити в Україні зразкове провадження для вирішення однотипних масових справ виникла у 2009 році, але впроваджена на практиці була лише у 2017 році в новій редакції КАСУ.

Інститут зразкової справи полягає у вирішенні однієї з типових адміністративних справ у ВС як зразкової (можливий двоінстанційний розгляд) з подальшим впливом остаточного рішення у цій зразковій справі на вирішення інших типових справ судами нижчих інстанцій. Інститут зразкової справи дає можливість набагато швидше, ніж раніше, досягнути стану юридичної визначеності у справах, які засновані на одній і тій самій юридичній проблемі.

Тривалість вирішення типової справи в середньому може становити трохи більше 13 місяців (якщо суд зупинить провадження на час розгляду зразкової справи у ВС), або приблизно 2 місяці, якщо на момент розгляду справи вже є чинне зразкове рішення.

Інститут зразкової справи пришвидшує провадження щонайменше у 2,5 рази. Адже, за моїми підрахунками, від моменту відкриття провадження у «звичайній» адміністративній справі до остаточного вирішення в середньому проходить 34–35 місяців (такі дані отримано з аналізу вибірки зі 100 рішень в адміністративних справах, які остаточно вирішені ВС, і не є типовими/зразковими).

Отже, безумовними перевагами інституту зразкової справи є суттєве пришвидшення розгляду типових справ і забезпечення послідовного правозастосування в них. Ефективність цього інституту підтверджена на основі аналізу судової практики і судової статистики в адміністративних справах.

Ведення таких понять, як типова та зразкова справи, є важливим кроком для впровадження судового прецеденту в Україні. Сам факт визнання за Верховним Судом права на створення судового прецеденту є кроком вперед на шляху розвитку України як соціальної, правової держави насамперед тому, що відбувається зміна сприйняття права та судової практики у суспільстві. Судові рішення у зразкових справах набувають ознаки реального носія об'єктивної інформації та джерела права [4, с. 288].

Прецедентність судового рішення своїм корінням сягає у вавилонські традиції звичаєвого права, коли вважалось неприпустимим різні рішення у схожих за обставинами справах. *Praecedens* – той що передує, тобто це попереднє судове рішення, метод вирішення справи, який являє собою авторитетне правило або приклад для вирішення схожої, аналогічної справи.

Можемо підсумувати, що прецедентне право це «динамічне, живе право», яке виконує основну функцію права – забезпечувати вирішення життєвих ситуацій.

Верховний Суд 15.02.2018 вже ухвалив рішення у першій зразковій справі щодо перерахунку пенсії колишньому співробітнику МВС з урахуванням грошового забезпечення поліцейських.

З огляду на викладене вище, хочемо сказати, що запровадження таких важливих процедурних змін до КАС України в подальшому сприятиме забезпеченню передбачуваності та єдності правозастосовної практики, швидкому розгляду великої кількості однотипних справ, зменшенню навантаження на суддів. Необхідно також вивчити доцільність запровадження інституту зразкової справи в інших видах судочинства, врахувавши переваги, які він створив для адміністративного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Кодекс адміністративного судочинства від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
3. IV. Відомості Верховної Ради України. 2005 р. № 35. 35–37. С. 1358. Ст. 446.
4. Адміністративне судочинство України: теорія та практика : монографія / кол. авт.; за заг. ред. О.М. Нечитайла. Київ : ВАІТЕ, 2015. 288 с.
5. Зразкові справи: веб-ресурс «Верховний Суд». URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/inshe/zrazkovi_spravu/ (дата звернення: 03.06.2022).